

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ТИТЕНКО ОЛЕСЬ АНДРІЙОВИЧ

УДК 330.342.24 (043.3)

**ПРИРОДА ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Спеціальність 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Київ–2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичної економії ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Зайцев Юрій Кузьмич,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри політичної економії

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент
Маслов Анатолій Олександрович,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка,
доцент кафедри економічної теорії,
макро- і мікроекономіки

кандидат економічних наук,
Лебедева Лариса Валеріанівна,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
доцент кафедри економічної теорії та
конкурентної політики

Захист відбудеться «5» квітня 2016 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.01 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «2» березня 2016 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент**

М.К. Галабурда

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни, що сталися на рубежі ХХ – початку ХХІ ст., характеризуються розвитком технологічного способу виробництва, результатом якого є становлення інформаційної економіки. У цих умовах для адекватного аналізу економічної діяльності перетворень вимагає сама політична економія.

Однією з визначальних причин зміни парадигми політичної економії є втрата автономії економічної системи та зростання уваги до нерозривного співіснування соціальної та економічної систем.

Загально визнано, що існування людей у розвиненому суспільстві пов'язано з наявністю економічних відносин та системою суперечностей, що обумовлюють її розвиток. Тому, коли досліджується сутність будь-якого соціуму як об'єднання різних суспільних форм за спільним технологічним способом виробництва, то неодмінно постає необхідність аналізу економічних та соціальних суперечностей.

Розгорнуте вчення про економічні та соціальні суперечності міститься в діалектичній філософії марксизму, де класова природа пояснюється економічними чинниками. Пізніше М. Вебер, Е. Дюркгейм, К. Поланьї, Р. Дарендорф, Ю. Хабермас збагатили природу суперечностей врахуванням багатофакторності, що впливає на функціонування економічної та соціальної систем.

Значний внесок у дослідження та розв'язання суперечностей суспільних систем мають праці зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як М. Ахмедов, В. Базилевич, О. Бузгалін, В. Геєць, А. Гриценко, Ю. Зайцев, Ю. Запрудський, М. Зверяков, А. Здравомислов, В. Іноземцев, А. Калганов, О. Москаленко, Р. Нурєєв, В. Савчук, В. Тарасевич, А. Чухно. Ці вчені приділяють значну увагу вивченню суперечностей певних економічних та соціальних відносин, а також досліджують загальнотеоретичне питання детермінації суперечностей економічних та соціальних систем у цілому.

На сьогодні більшістю провідних дослідників постіндустріалізму теорія інформаційного суспільства сприймається не тільки як течія в економічній теорії, а ще й як методологічне підґрунтя дослідження соціально-економічної системи. Методологічна основа, формування та розвиток постіндустріальної концепції висвітлюються у працях зарубіжних і вітчизняних учених: В. Базилевича, Д. Белла, О. Бузгаліна, В. Гейця, Дж. К. Гелбрейта, Е. Гідденса, П. Друкера, С. Дятлова, Ю. Зайцева, Р. Інглегарта, В. Іноземцева, М. Кастельса, А. Маслова, Й. Масуда, Ф. Махлупа, М. Пората, В. Савчука, Т. Сакайя, Т. Стоуньєра, Е. Тоффлера, Ф. Уєбстера, А. Чухна, Ф. Фукуями, Ю. Хабермаса, В. Якубенка та інших.

Як і передбачалося основоположниками даної теорії, суспільство масового споживання породжує постіндустріальну економіку, а в її рамках найшвидшими темпами стала розвиватися інформаційна економіка. Однак концепція постіндустріалізму не наводить аналізу причин розвитку індустріального, а потім постіндустріального та інформаційного суспільств. Зміна однієї форми суспільства іншою розглядається як даність, а не як процес, для якого характерна певна внутрішня логіка й відповідна структура суперечностей.

Отже, теорія постіндустріального суспільства не є остаточно сформованою і може бути розвинута в певних напрямках. При цьому капіталізм зберігає свої

формотворчі особливості, збагачуючись новою соціально-технологічною структурою, яка поєднала активне використання інтелектуальних технологій, оснований на інформації та знаннях; глобальний характер діяльності економічних агентів, пов'язаних через розгалужені мережі; соціалізацію економіки, яка проявляється в соціальній переорієнтації виробництва, гуманізації праці, пом'якшенні соціальних суперечностей та зростанні значення соціальної сфери.

У таких умовах існування низки суперечностей, які притаманні новим постіндустріальним економічним процесам та явищам, таким як нова нематеріалістична мотиваційна система, інтелектуалізація праці та інтелектуальна власність, дає підстави стверджувати, що в систему координат сучасної політичної економії потрібно включити основні економічні та соціальні суперечності інформаційного суспільства як вищої форми прояву постіндустріального суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри політичної економії ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» у межах теми «Проблеми політико-економічного аналізу сучасного економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0112U005377).

У межах цієї теми автором у розділі дисертаційного дослідження «Інформаційне суспільство як результат розвитку суперечностей системи капіталізму та умова формування їх нової якості» досліджується сутність економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства й визначено ключові принципи та інструменти розв'язання цих суперечностей, здійснено оцінювання сучасного стану та формування основ інформаційного суспільства й інформаційної економіки.

Мета і завдання дослідження. Головна мета дисертації – аналіз економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства й визначення ключових принципів та інструментів пом'якшення цих суперечностей.

Відповідно до мети дослідження в роботі розв'язуються такі *завдання*:

- розкрито сутність постіндустріального суспільства в системі координат сучасної політичної економії;
- розглянуто інформацію, знання як ключові категорії інформаційного типу економіки та суспільства;
- з'ясовано сутність і діалектику трансформації економічних та соціальних суперечностей в економічній системі ХХ століття;
- обґрунтовано зміст основних економічних і соціальних суперечностей як передумови формування інформаційного суспільства;
- охарактеризовано суперечності процесу формування стратегічних цілей розвитку країн в умовах становлення інформаційної економіки;
- визначено систему мотивації в економічній політиці інформаційного суспільства;
- виявлено можливості та суперечності формування основ інформаційного суспільства в Україні.

Об'єктом дослідження є інформаційна економіка та інформаційне суспільство.

Предметом дослідження є природа економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства, форми їх прояву та можливості розв'язання.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження слугували такі сучасні підходи до аналізу складних економічних систем: цивілізаційний, формаційний, постіндустріальний, інституціонально-еволюційний у їх взаємовпливі та взаємозв'язку.

У дисертаційному дослідженні використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи:

– методи діалектики, аналізу та синтезу, наукової абстракції в процесі вивчення сутності економічних і соціальних суперечностей у суспільній системі;

– системний та історичний підходи – для дослідження причин розвитку постіндустріального суспільства як причини формування якісно нової системи суперечностей;

– статистико-економічний метод – для оцінювання впливу інформаційно-комунікативних технологій на загальний економічний розвиток країни та для аналізу сформованості інформаційного типу економіки в різних країнах.

Інформаційною базою дослідження є монографії й наукові статті вітчизняних і зарубіжних учених, національні та міжнародні нормативно-правові акти, дані офіційної статистики, інтернет-джерела, енциклопедичні видання, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в аналізі економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства, визначенні ключових принципів та інструментів пом'якшення цих суперечностей. Основні результати, що становлять наукову новизну та виносяться на захист, такі:

вперше:

– систематизовано та ідентифіковано специфічні економічні й соціальні суперечності сформованого індустріального суспільства й економіки, часткове розв'язання яких можливе лише на якісно новому етапі розвитку технологічного способу виробництва (постіндустріальна, інформаційна економіка). Серед таких суперечностей виділяємо суперечність між наявним інтелектуальним потенціалом суспільства та можливостями його реалізації в інтелектуальній творчій праці. Визначено та систематизовано суперечності постіндустріального й інформаційного суспільств, серед яких найважливішими є суперечність між матеріальним аспектом мотивації економічної діяльності та її нематеріальними чинниками, між економічною свободою й соціальною справедливістю, між соціальною конкуренцією та соціальним партнерством; суперечність між країнами, які формують постіндустріальні суспільства, і такими, що перебувають на доіндустріальному та індустріальному рівнях розвитку; суперечність між вільним поширенням інформації як суспільного блага та обмеженнями, створеними для її трансформації у приватне благо. Доведено, що стан і рівень розв'язання зазначених економічних та соціальних суперечностей безпосередньо впливає на можливості пом'якшення основних проблем сучасного суспільства:

розв'язання суперечностей між постійно зростаючими потребами та обмеженістю технологічних, матеріальних, економічних і соціальних ресурсів;

удосконалено:

– методологію й напрями аналізу функцій інформації та знання в економічній сфері: обмеженість їх дослідження лише в межах економічної раціональності диктує необхідність орієнтації на людиноцентричну господарську систему, узгодження економічних і позаекономічних чинників розвитку сучасної економіки та відповідне збагачення понятійного апарату політичної економії, поєднання каузального й суб'єктивного підходів до дослідження економічних та соціальних явищ. Усе це парадигмально розширює можливості сучасного політико-економічного аналізу;

– теоретичне уявлення сутності, цілей, функцій та інституційних форм інформаційних процесів у межах постіндустріальної парадигми, а саме: економічної й політичної влади, інтелектуальної власності, системи мотиваційних чинників; праці, її характеру та змісту, інтелектуального потенціалу, людського, інтелектуального, соціального капіталу, інтелектуального класу, моделі людини, економічних і соціальних законів розвитку як чинників розширення предмета сучасної політичної економії в контексті досліджень інформаційної економіки та інформаційного суспільства;

набуло подальшого розвитку:

– обґрунтування сутності та змісту поняття «інформаційна економіка» з позиції виявлення її впливу на якісну трансформацію існуючої системи соціально-економічних відносин та визначення тенденцій, результатів і перспектив зміни місця, ролі та функцій людини в сучасному суспільстві. Обов'язковими в характеристиці сутності інформаційної економіки мають бути: принципи й мета створення, накопичення, передання інформації та знання в економічній системі; взаємозв'язок інформаційно-комунікаційних технологій як інфраструктурного елемента з функціонуванням і відтворенням усіх складових економіки; характеристика сутності, спрямованості та тенденцій соціально-економічних відносин, що виникають у процесі формування якісно нового технологічного способу виробництва, при цьому інформаційна економіка розуміється як складова інформаційного суспільства, що, крім економічної, включає політичну, культурну та соціальну підсистеми. У таких умовах суспільство продукує два напрями потреб: в інтелектуальних технологіях, які потребують нового типу інтелектуального працівника, що веде до нової ситуації у сфері конкурентоспроможності на ринку праці; в мотивах самого інтелектуального працівника, коли головну роль відіграють не тільки матеріальна мотивація, а й нематеріальні фактори мотивації;

– розкриття характеру та змісту взаємовпливів між суперечностями економічної та соціальної сфер інформаційного суспільства з позиції виявлення їх синергетичного ефекту щодо впливу на якісні трансформації економічної й соціальної структури суспільства, динаміку економічних процесів, рівень розвитку громадянського суспільства, політичну культуру, рівень розвитку системи освіти й науки, соціальну відповідальність бізнесу; розкриття діалектики

зазначених взаємовпливів, яке полягає в можливості за певних умов забезпечувати суспільний прогрес або, навпаки, гальмувати цей розвиток;

– поглиблене уявлення про архітектуру системи мотивації в інформаційній економіці, визначення основних матеріальних (характер праці, соціальні потреби особистості, відносини власності) та нематеріальних (економічна свобода, соціальна конкуренція, соціальна справедливість, соціальне партнерство, соціальна відповідальність) елементів цієї системи. Окреслені умови та суперечності їх використання в процесі становлення й розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства, які полягають у тому, що характер інтелектуальної праці обумовлений відносинами особистої інтелектуальної власності, котрі змінюють виробничі властивості та можливості працівника, потребують нової нематеріальної мотивації. У таких обставинах динамізації процесів атомізації суспільства задля уникнення соціальних конфліктів держава повинна сприяти забезпеченню соціальної справедливості підвищенням загального рівня середньої та вищої освіти й перерозподілу національного доходу з гарантуванням позитивної динаміки зростання добробуту громадян.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати розкривають природу й очікувані наслідки економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства та визначають основні принципи й інструменти пом'якшення цих суперечностей.

Прикладна цінність результатів полягає в тому, що наукові положення і висновки, сформульовані в дисертації, поглиблюють теоретичне відображення процесів становлення інформаційного суспільства й інформаційної економіки та формують теоретичний інструментарій для виділення, з одного боку, закономірних тенденцій трансформації економіки розвинутих країн, а з іншого – характеристик, що показують відхилення вітчизняної економічної системи від вимог формування основ інформаційного суспільства.

Рекомендації щодо уникнення суперечностей економічної політики в процесі формування основ інформаційного суспільства, а також концептуальні висновки відносно напрямів формування інформаційного суспільства та розв'язання низки першочергових завдань державної політики України з цього приводу (впровадження загальнодержавної програми переходу України від індустріального до інформаційного суспільства, розроблення концепції нормативно-правового забезпечення такого переходу, пріоритетний розвиток мережевих структур і технологій та організація й розгортання широкої суспільно-політичної підтримки процесу переходу) запроваджені Науково-дослідним економічним інститутом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка № 1/276 від 04.12.2015 р.). Практичні рекомендації у формуванні програм розвитку підприємства з погляду збалансованої взаємодії науково-технічного й соціального потенціалів через розроблення й упровадження системи мотивації інтелектуальної діяльності застосовувалися компанією «Гедеон Ріхтер-Укрфарм» (довідка № 263 від 15.11.2015 р.). Основні матеріали дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі кафедрою політичної економії ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» під час викладання курсів з економічних дисциплін «Трансформаційна економіка»,

«Сучасна політична економія», «Філософія економіки» (довідка від 30.10.2015 р.). Основні теоретико-методологічні та практичні результати дисертаційного дослідження використано в навчальному процесі як додаток до навчальної програми з дисципліни «Економічна теорія» та «Сучасні економічні теорії» Національного університету Державної податкової служби України (довідка № 4031/01-14 від 07.12.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібною завершеною науковою працею, в якій автор висуває пропозиції наукового й методологічного характеру щодо виявлення і розв'язання соціальних та економічних суперечностей у процесі становлення інформаційного суспільства. Положення, результати, висновки дослідження є особистим здобутком автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки дисертації були представлені на п'яти науково-практичних конференціях, зокрема на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Покританівські читання» «Актуальні проблеми розвитку економічної теорії в контексті глобальних викликів» (м. Одеса, 19–20 вересня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічна інтеграція України у глобальну інноваційну економіку: досвід підприємств і регіонів» (м. Черкаси, 26–27 вересня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічний розвиток держави та регіонів в умовах трансформаційних змін» (м. Дніпропетровськ, 26–27 вересня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародного економічного співробітництва: оцінка та стратегії» (м. Одеса, 17–18 липня 2015 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.» (м. Київ, 15–16 жовтня 2015 р.).

Публікації. Основні положення, результати та висновки дисертації опубліковано автором у 15-ти наукових працях загальним обсягом 6,9 друк. арк. з них: 6 статей – у наукових фахових виданнях, 1 стаття – в зарубіжному виданні, 8 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 188 сторінок друкованого тексту. Робота містить 16 таблиць на 9 сторінках, 7 рисунків на 3 сторінках, 7 додатків на 16 сторінках. Список використаних джерел налічує 208 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкриваються актуальність теми дослідження, рівень наукової розробленості, мета, предмет, завдання, наукова новизна, практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «Теорія постіндустріального суспільства в системі координат сучасної політичної економії»** сформовано методологічну базу дослідження, узагальнено теоретичні основи визначення предметного поля політико-економічних досліджень, що дає змогу розглянути співвідношення людини, економіки та суспільства в нових технологічних умовах розвитку.

Автором було виокремлено нові орієнтири в дослідженні політичної економії. Показано, що сучасна політична економія розширила предмет дослідження, включивши в нього аналіз природи суперечностей сучасної економічної та соціальної системи й суспільства в цілому. Взаємозв'язок цивілізаційного, формаційного, постіндустріального та інституціонально-еволюційного підходів, включення їх у методологію політичної економії дає можливість дослідити суспільну систему в процесі глибоких всесвітньо-історичних змін, викликаних економічними, соціальними, політичними, культурними та технологічними чинниками. Показано, що визначення подальшої спрямованості економічного розвитку та методів його реалізації в інтересах кожної конкретної людини із системою власних потреб та інтересів, які не обмежуються лише матеріальним характером, дає змогу дослідити причини суперечностей, які виникають у постіндустріальних умовах, та намітити основні способи їх пом'якшення.

У роботі запропоновано систематизовану характеристику предмета та методологічні засади сучасних політико-економічних досліджень (рис. 1).

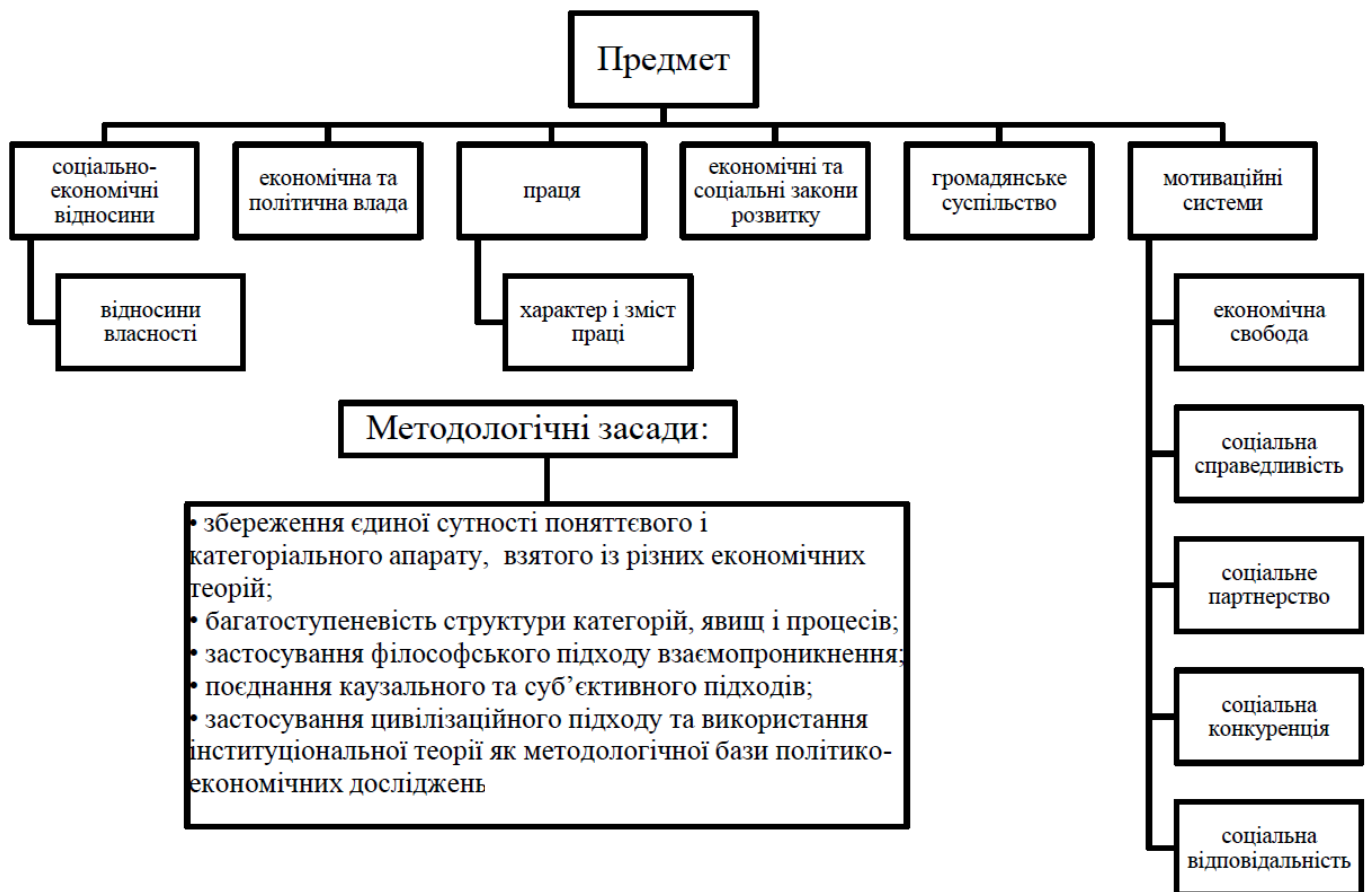

Рис. 1. Теоретико-методологічні складові сучасної політичної економії

Джерело: складено автором за: Зайцев Ю. К. Сучасна політична економія: проблеми та інституціональне поле предмета і методології досліджень : навч. посіб. / Ю. К. Зайцев, В. С. Савчук ; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України ; ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2011. – 231 с.

У розділі доведено, що визначальна роль інформації та знання в сучасній економіці загальноновизнана, водночас вони тільки поступово й дуже повільно стають загальноприйнятими категоріями сучасної політичної економії. Інформація розглядається нами як дані щодо економічних явищ і процесів, які знижують або виключають невизначеність в економічній сфері, уможливають відчуження від авторів цих даних у вигляді комунікаційного повідомлення (кодифікована форма, пов'язана з матеріальним носієм) та можуть бути відтворені з метою досягнення певних цілей і задоволення потреб. Знання ж розуміють як інформацію, що існує безпосередньо у свідомості конкретної людини і здебільшого підтверджена результатами її практичної діяльності. Ці знання формують компетентність працівників підприємства, і останні в подальшому використовують її у виробництві, створюючи інновації.

Встановлено, що інформація у відтворювальному процесі може переходити в знання, а потім знов у конкретну інформацію, і так до нескінченності. Так само можливий і зворотний процес формалізації знання у вигляді інформації, на основі певних знань створюється інформація у певній кодифікованій формі. Однак гносеологічно інформація є первинною щодо знань: останні не можуть існувати за відсутності першої. У сучасних інформаційно-комунікативних технологіях поширення набуває символно-цифрова кодифікація, яка дає змогу вивести процес обміну інформацією на новий рівень – спілкування в реальному часі, що не має географічних обмежень. Це допомагає краще зрозуміти процеси трансформацій основних економічних відносин постіндустріального суспільства. Відповідно й потреби дедалі більшою мірою стають унікальними та мінливими, відходячи від утилітарного призначення. Усе це впливає на адекватність на методологічному рівні системних політекономічних узагальнень і потребує внесення цих змін у предметне поле сучасної політичної економії.

Обґрунтовано, що розширення предмета сучасної політичної економії за рахунок виявлення особливостей функціонування інформаційної економіки в межах теорії інформаційного суспільства та постіндустріальної парадигми відбувається через ускладнення й уточнення основних одиниць категоріальної та інституціональної систем методології сучасних політико-економічних досліджень по лінії відтворення інформації та знання і впливу їх на відтворення інших елементів соціально-економічної системи, а також за напрямом соціально-економічних відносин, що виникають під час цих процесів.

У розділі 2 «Інформаційне суспільство як результат розвитку суперечностей системи капіталізму та умова формування їх нової якості» досліджуються процес формування інформаційного суспільства через виникнення нових економічних і соціальних суперечностей, розв'язання та пом'якшення яких визначали характер наступного етапу розвитку суспільства й економіки та умови подальшого їх загострення або затухання.

З'ясовано в ряді інших вагомих суперечностей, притаманних індустріальному суспільству, що основні з них зумовлені якісними змінами в технологічному способі виробництва, системі соціально-економічних відносин, соціальній стратифікації. Зокрема, виявлено, що основний конфлікт

характеризується поляризацією суспільства в результаті масового використання найманих працівників, які впадають в економічну, соціальну та правову залежність від власників капіталу. Серед основних суперечностей також виділено суперечність між наявним інтелектуальним потенціалом суспільства та можливостями його реалізації в інтелектуальній творчій праці; суперечність між інтересами власника капіталу, менеджера й висококваліфікованого працівника; суперечність між необхідністю підпорядкування виробничого процесу розвиткові людини, її потребам і здібностям (розв'язання проблеми експлуатації й відчуження особистості від власного продукту) та цілями індустріального розвитку.

Встановлено, що механізм розв'язання вищенаведених суперечностей притаманний розвитку постіндустріального суспільства, для якого характерною є взаємодія між працівниками, котрі здатні самостійно розвивати власне виробництво і працюють як партнери на взаємовигідних умовах, а отже знімається основна суперечність індустріальної економіки – конфліктність інтересів роботодавця та працівника. Ця ознака подолання експлуатації є загальною для всіх моделей постіндустріального суспільства, але закономірно відбувається зародження нової суперечності, що є набагато вагомішою завдяки своєму об'єктивному характеру – це недосяжність отримання якісної освіти (перш за все через високу вартість) для нижчих верств населення, які, таким чином, не мають можливості просуватися у вищі верстви населення (креативні працівники).

Ідентифіковано, що передвісником суперечностей інформаційного суспільства стає інформаційна революція, яка змінює відносини власності – товаром на ринку праці для сучасних корпорацій стає передусім не праця, а її результат, носій унікальних знань пропонує не стільки робочу силу, скільки споживну вартість, втілену в тому чи іншому інформаційному продукті або в новій виробничій технології. Виникає самопідприємництво (для якого характерним є взаємодія між працівниками, здатними самостійно розвивати власне виробництво і працювати як партнери на взаємовигідних умовах) та мережева організація одиниць (що характеризується самоуправлінням, основою якого слугують принципи децентралізації, участі та координації, така структура забезпечить необхідний рівень гнучкості в конкурентній боротьбі й у процесі адаптації до постійно змінюваних потреб ринку) – «рецепт» розв'язання суперечностей постіндустріального суспільства, що породжує в інформаційному суспільстві нові суперечності: ненадійність існування, переривчастість, тимчасовість, ризик, які на сучасному етапі супроводжують будь-яку трудову діяльність. Наслідком цього є те, що самостійні працівники (мережева одиниця) в більшості випадків залежать від однієї або від дуже небагатьох великих транснаціональних компаній (ТНК), які, у свою чергу, змушують їх чергувати періоди гіперактивності з періодами безробіття (пасивності); клієнти, яким самостійні працівники (мережева одиниця) продають свої послуги, самі схильні до будь-якого роду ризиків і дуже рідко є постійно платоспроможністю.

У розділі 3 «Економічна політика в умовах інформаційного суспільства» досліджуються проблеми формування економічної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства.

У процесі дослідження стратегічних цілей країн з інформаційним типом економіки автором виявлено, що такі цілі можна структурувати відповідно до національного бачення місця країни в системі економіки нового типу (рис. 2).

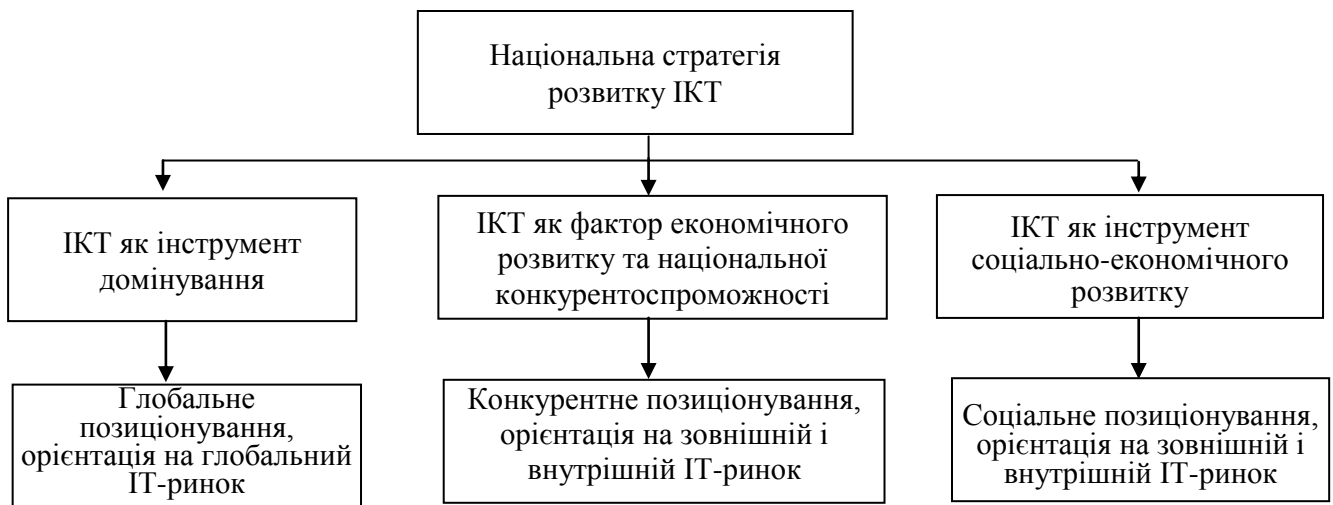

Рис. 2. Типологія національних стратегій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій

Джерело: розроблено автором.

У розділі виділено три типи стратегій, які відповідають меті та місцю країн у глобальній структурі інформаційної економіки, баченню стратегічної мети розвитку країни. Автором дослідження виділені: стратегія домінування (США, Китай), в якій інформатизація та інформаційні процеси є основою економічної стратегії, спрямованої на глобальне домінування у світовій економіці; виробнича стратегія (Японія), що орієнтована на розвиток національного виробника ІТ-товарів та послуг; соціально-орієнтована стратегія (країни ЄС), в якій мета соціально-економічного розвитку досягається за рахунок максимальної інформатизації усіх сфер суспільного життя, що, в свою чергу, стимулює розвиток економічних процесів.

Зазначено, що нині кожна держава може та має розвивати національну модель інформаційної економіки, діяти в межах цієї стратегічної парадигми, а інформаційно-орієнтована економічна політика має безперечні переваги, фактично стає безальтернативним шляхом цивілізаційного розвитку у XXI ст.

У розділі розкрито питання, які стосуються інвестиційного процесу, що є важливою частиною формування інформаційної економіки. Зроблено висновок, що формування інформаційної економіки багато в чому залежить від інвестиційного процесу. На національному рівні розбудова інформаційної економіки потребує значних інвестицій не тільки в матеріальні ресурси, а й значних вкладень в інтелектуальну складову виробничого процесу, які забезпечують виникнення доданої вартості, прибутковості та зростання ВВП. Крім того, досліджено розподіл інвестиційних пріоритетів серед країн, які розвиваються як держави з інформаційним типом економіки (табл. 1).

Пріоритети інвестиційної політики країн з інформаційним типом економіки

№	Країна	Інвестиційні пріоритети	Напрямок інвестиційної діяльності
1	США, Китай	розвиток інформаційної економіки у глобальному масштабі	орієнтування на розвиток інформаційного суспільства в глобальному вимірі, інвестиційна політика спрямована як на внутрішній, так і на зовнішній ринок
2	Японія, Сінгапур, Бразилія, Гонконг, Індія	конкурентний розвиток інформаційної економіки у виробничому плані	орієнтування на власні ресурси, інвестиційна політика переважно спрямована на досягнення конкурентних переваг на зовнішніх ринках, в умовах насиченості внутрішнього ринку ІТ
3	Данія, Швейцарія, Нідерланди, Швеція, Норвегія, Велика Британія, Австралія, Фінляндія, Австрія, Франція, Південна Корея	розвиток інформаційної економіки в транснаціональному масштабі з орієнтацією на власні соціально-економічні потреби	формування інформаційного суспільства може спиратися як на міжнародні програми, так і на власні економічні можливості, залежно від обсягів тих завдань, які постали перед країнами на конкретному етапі економічного розвитку

Джерело: розроблено автором.

У роботі наведено систему мотиваційних чинників, що сприяють реалізації цілей економічної політики в умовах формування економіки інформаційного типу. Визначені чинники проаналізовано з точки зору їх впливу на формування економіки інформаційного типу та проблемності даного процесу. Створення належного мотиваційного механізму як пріоритету у формуванні економіки інформаційного типу має стати основою для формування національної стратегії розбудови даної економічної моделі, оскільки саме мотивація є передумовою для активного включення суспільства, бізнесу, окремого фахівця в процесі розвитку нового типу економічних відносин. Також було встановлено, що однією з основних характеристик інформаційної економіки є одночасне утворення позаматеріальних чинників мотивації та нових соціально-економічних чинників мотивації (рис. 3).

Рис. 3. Система мотиваційних чинників в економіці інформаційного типу

Джерело: розроблено автором.

Зазначено, що в процесі формування економічної політики в умовах інформаційного типу економіки треба враховувати той факт, що в певний момент часу в суспільстві може виникнути розчарування в обранні стратегії, протидія заходам, спрямованим на формування економіки інформаційного типу. Відповідно суттєвим аспектом економічної політики в частині формування мотиваційного механізму слід вважати заходи, спрямовані на нейтралізацію демотивувальних факторів впливу.

Автором проаналізовано можливості та суперечності формування інформаційного суспільства в Україні. На основі проведеного дослідження констатується, що наша країна є аутсайдером у сфері формування умов для створення інформаційної економіки. Визначено стратегічну мету, яка нині об'єктивно постала перед українською економікою – входження у глобальне інформаційне суспільство як його повноправний учасник – зі збереженням економічної незалежності та соціальної спрямованості економіки. Наведено пропозиції для досягнення даної стратегічної мети за рахунок розбудови сучасної інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури, підвищення добробуту суспільства та окремого індивіда, що залучені до процесу формування інформаційної економіки в Україні, подальшої розбудови національної економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та запропоновано розв'язання наукового завдання, яке полягає в аналізі економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства й визначення ключових принципів та інструментів пом'якшення цих суперечностей. Результати проведеного дисертаційного дослідження дають можливість сформулювати такі висновки:

1. Виокремлено архітектоніку предмета нової синтетичної, міждисциплінарної сучасної політичної економії. Зазначено, що в межах цієї науки пізнання закономірностей функціонування економічної системи, яка перебуває в постійному процесі розвитку, потребує дослідження сутності, причин, форм економічних і соціальних суперечностей інформаційного суспільства та інформаційної економіки – визначення основи якісно нових теоретичних конструктів – обґрунтування економічних процесів у рамках постіндустріальної парадигми.

2. Показано місце і значення інформації та знання як центральних понять сучасної політичної економії для розуміння сутності становлення й розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства. Наведено якісно відмінні від традиційних економічних факторів виробництва характеристики інформації та знання, а також встановлено розрізнення між ними в економічному сенсі. Інформація визначається як дані щодо економічних явищ і процесів, які знижують або виключають невизначеність в економічній сфері, уможливають відчуження від авторів цих даних у вигляді комунікаційного повідомлення та можуть бути відтворені з метою досягнення певних цілей і задоволення потреб.

Знання розуміють як інформацію, що існує безпосередньо у свідомості конкретної людини та здебільшого підтверджена результатами її практичної діяльності. Ці знання формують компетентність працівників підприємства, і останні в подальшому використовують її у виробництві, створюючи інновації. Розкрито взаємозв'язок інформації та знання через кодифіковану форму першої і зворотний зв'язок за допомогою поняття «дані».

3. Запропоновано авторське визначення поняття «інформаційна економіка», під яким пропонується розуміти створення, накопичення, передання інформації та знання в економічній системі; взаємозв'язок інформаційно-комунікаційних технологій із функціонуванням та відтворенням усіх складових економіки; характеристика сутності, спрямованості та тенденцій соціально-економічних відносин, що виникають у процесі формування якісно нового технологічного способу виробництва. Постіндустріальна економіка в такому разі створює передумови формування ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій), що допомагає втілити в життя найсміливіші технологічні проекти постіндустріального етапу розвитку цивілізації. Таке обґрунтування базується на розумінні економічної сфери як підсистеми суспільства, що, в свою чергу, розглядається як складне утворення, до якого, крім економічної, входять політична, соціальна і культурна підсистеми.

4. Розглянуто наукову основу суті категорії «суперечність» в умовах функціонування суспільної системи, зокрема в нероздільному тандемі економічної та соціальної систем ХХ ст. Здійснено систематизацію поглядів на дане питання за допомогою застосування міждисциплінарного аналізу, який об'єднує соціально-філософську та політекономічну методологію. Сприйняття соціальної сфери як системи відносин, пов'язаної з характером суспільної нерівності, дає можливість розглядати «присутність» суперечностей соціальної системи в суперечностях економічної системи, хоча й не вичерпувати їх. Діалектична взаємодія між суперечностями економічної й соціальної сфер – це вплив економічних відносин на соціальну структуру суспільства і на активність соціальних груп, а також зворотний вплив системи соціальної нерівності на економічні процеси. При цьому в будь-якому суспільстві система суперечностей на рівні соціально-економічних відносин набуває свого специфічного характеру, що виявляється у зміні характеру відносин між суб'єктами суспільства, має вплив на добробут, загальну ефективність економіки.

5. Визначено основні економічні та соціальні суперечності інформаційного суспільства, серед яких найважливішими є суперечність між матеріальною мотивацією економічної діяльності та її нематеріальними чинниками, суперечність між економічною свободою та соціальною справедливістю; суперечність між соціальною конкуренцією та соціальним партнерством; суперечність між країнами, які формують інформаційні суспільства, і такими, що перебувають на доіндустріальному та індустріальному рівні розвитку; суперечність між вільним поширенням інформації як суспільного блага та штучним нав'язуванням прав власності на інформацію; суперечність між власниками інтелектуального капіталу й тими, хто не може оперувати певною високотехнологічною інформацією через брак спеціалізованої освіти; суперечність

між централізованим державним регулюванням і мережевим принципом організації; суперечність між власниками новітніх технологій та користувачами, які не мають можливості відтворювати їх, а тільки користуються ними.

6. Запропоновано структурування стратегічних цілей країн з інформаційним типом економіки відповідно до національного бачення місця країни в системі економіки нового типу. З усією кількістю відмінностей підходів до розвитку ІКТ в різних країнах, роль, яка надається ІКТ, як правило, зводиться до трьох стратегічних напрямів: ІКТ як сектор, що забезпечує функціонування економіки інформаційного типу; ІКТ як сектор виробництва; ІКТ як каталізатор соціально-економічного розвитку. В умовах формування стратегічних цілей кожного з наведених напрямів виникають такі суперечності: цифрової нерівності, яка переростає в соціальну нерівність – характерна для першого підходу; спад продуктивності й ефективності виробництва на початкових етапах реалізації через технологічне безробіття – характерна для другого підходу; юридичні інструменти обмеження можливості контролювати процеси інформатизації та впадання в залежність від країн-лідерів, що характерно для третьому підходу.

7. Наведена система мотиваційних чинників (позаматеріальні й соціально-економічні чинники), що сприяють реалізації цілей економічної політики в умовах формування економіки інформаційного типу. Визначені фактори були проаналізовані з точки зору їх впливу на формування економіки інформаційного типу та проблемності даного процесу. Інформаційна економіка як потреба суспільства викликає низку проблем, пов'язаних з її реалізацією в умовах домінування ринкових мотиваційних чинників неолібералізму – суперечність між ринковою мотивацією та системою позаматеріальних мотиваційних чинників. Для подолання цих суперечностей необхідне втручання держави, що використовує як ринкові, так і неринкові важелі: нову мотиваційну систему, формує культуру певного зразка, сприяє розвитку інформаційно-комунікативних технологій та інтелектуального капіталу.

8. Наведено показники динаміки економічного розвитку України, які наочно демонструють той факт, що в країні починає складатися спеціалізований сектор економіки, оснований на створенні, накопиченні, переданні інформації та знання. Однак нині в цій сфері є низка суперечностей, таких як суперечність у потребах стратегічного бачення шляхів переходу до інформаційної економіки та стану розв'язання цієї проблеми; суперечність між структурою вітчизняної економіки та потребами в оновленні економічної системи; суперечність, спричинена неврегулюванням на законодавчому рівні питань, пов'язаних із розвитком інформаційної економіки; суперечність у технологічному забезпеченні процесу доступу до інформації; суперечність у системі освіти та підготовці кадрів, яка не відповідає потребам переходу до інформаційної економіки. Подолання цих суперечностей дасть змогу прискорити темпи соціально-економічного розвитку країни, підвищити продуктивність праці в ряді галузей промисловості, поліпшити якість життя населення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Титенко О. А. Еволюція поглядів на сутність та місце суперечностей у функціонуванні економічних та соціальних систем / О. А. Титенко // Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів ; вип. 29. – К. : КНЕУ, 2012. — С. 34–44 (0,6 друк. арк.).

2. Титенко О. А. Дослідження суперечностей інформаційного суспільства в системі координат предмета сучасної політичної економії / О. А. Титенко // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. ; вип. 31. – К. : КНЕУ, 2014. – С. 356–363 (0,4 друк. арк.).

3. Титенко О. А. Інформаційна економіка в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи подальшого розвитку / О. А. Титенко // Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів ; вип. 32. – К. : КНЕУ, 2014. – С. 180–190 (0,6 друк. арк.).

4. Титенко О. А. Інформація та знання як ключові поняття сучасної політичної економії / О. А. Титенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; Серія 18: Економіка і право, вип. 28. – К., 2015. – С. 43–50. (0,6 друк. арк.).

5. Титенко О. А. Інформаційна революція як інструмент розв'язання економічних та соціальних суперечностей в предметному полі сучасної політичної економії / О. А. Титенко // Науковий вісник Херсонського державного університету : Серія : Економічні науки, зб. наук. пр. ; вип. 10. – Херсон, 2015. – С. 13–17. (0,8 друк. арк.).

6. Титенко О. А. Стратегічні цілі інвестиційної політики країн з інформаційним типом економіки / О. А. Титенко // Науковий вісник Херсонського державного університету : Серія : Економічні науки, зб. наук. пр. ; вип. 12. – Херсон, 2015. – С. 13–17. (0,5 друк. арк.).

У зарубіжному виданні:

7. Титенко О. А. Предметное поле современной политической экономики и место в нем теории информационного общества / О. А. Титенко // Вестник Тольяттинского государственного университета; Серія : Экономика и управление, вып. 2 (21). – Тольятти, 2015. – С. 65–69. (0,7 друк. арк.).

В інших виданнях:

8. Титенко О. А. Природа суперечностей як предмет сучасного політико-економічного аналізу / О. А. Титенко // Актуальні проблеми розвитку економічної теорії в контексті глобальних викликів : IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Покританівські читання», 19–20 верес. 2013 р. – Одеса : ОНЕУ, 2013. – С. 38–40. (0,2 друк. арк.).

9. Титенко О. А. Генезис інформаційного суспільства: інформаційна економіка / О. А. Титенко // Соціально-економічна інтеграція України у глобальну інноваційну економіку: досвід підприємств і регіонів : Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 верес. 2014 р. – Черкаси : ЧДТУ, 2014. – С. 164–165 (0,2 друк. арк.).

10. Титенко О. А. Інформаційна складова в інноваційному розвитку економіки України / О. А. Титенко, В. О. Татомір // Економічний розвиток держави та регіонів в умовах трансформаційних змін : Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 верес. 2014 р. – Дніпропетровськ : Перспектива, 2014. – С. 17–18 (0,2 друк. арк., особисто автору – 0,1 друк. арк., проаналізовано основні показники розвитку інформаційно-інноваційної складової національних економічних систем, за цими показниками визначено місце розвитку інформаційної економіки України).

11. Титенко О. А. Зміна парадигми політико-економічних досліджень та суперечності співіснування соціальної та економічної систем в постіндустріальному суспільстві / О. А. Титенко // Актуальні проблеми міжнародного економічного співробітництва: оцінка та стратегії : Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 лип. 2015 р. : зб. тез наук. робіт. – Одеса : ЦЕДР, 2015. – С. 8–10 (0,2 друк. арк.).

12. Титенко О. А. Виникнення та основні етапи розвитку інформаційного суспільства та еволюція предмету сучасної політичної економії / О. А. Титенко // Наукова організація «Перспектива». – Дніпропетровськ, 2015. – С. 293–299 (0,5 друк. арк.).

13. Титенко О. А. Сутність та діалектика економічних та соціальних суперечностей в індустріальному та постіндустріальному суспільствах / О. А. Титенко // Регіональна економіка та управління : наук.-практ. журн. – Запоріжжя, 2015. – С. 157–161 (0,7 друк. арк.).

14. Tytenko O. A. Problems and Prospects of Forming the Foundations of the Information Society in Ukraine / O. A. Tytenko // Prospects of economic development in the global crisis: Collection of scientific articles. – Plovdiv, Bulgaria : Academic Publishing House of the Agricultural University, 2015. – С. 48–56 (0,6 друк. арк.).

15. Титенко О. А. Формування системи економічних та соціальних суперечностей інформаційного суспільства / О. А. Титенко // Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст. : II Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2015. – С. 411–414 (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Титенко О. А. Природа економічних та соціальних суперечностей інформаційного суспільства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

У дисертаційній роботі ідентифіковано й систематизовано економічні та соціальні суперечності індустріального, постіндустріального й інформаційного суспільств і визначено ключові принципи та інструменти пом'якшення цих суперечностей. У системі координат сучасної політичної економії розкрито сутність постіндустріального суспільства, розглянуто інформацію та знання як ключові категорії інформаційного типу економіки й суспільства, показано основні етапи формування інформаційного суспільства, розкрито діалектику трансформації економічних і соціальних суперечностей в економічній системі ХХ століття, досліджено основні економічні й соціальні суперечності як передумови формування інформаційного суспільства, проаналізовано економічну політику в умовах інформаційного суспільства та суперечності її реалізації.

Наведено аналіз сучасного стану інформаційної економіки в Україні, визначено її суперечності та можливості подальшого розвитку. На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що Україна не залишилася осторонь від процесів інформатизації, за останні роки в країні створено серйозні передумови й умови для формування і розвитку основ інформаційного суспільства та інформаційної економіки.

Ключові слова: сучасна політична економія, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, інформаційна економіка, інформаційна революція, суперечність, інформація, знання, стратегія.

АННОТАЦИЯ

Титенко О. А. Природа экономических и социальных противоречий информационного общества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – Экономическая теория и история экономической мысли. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2016.

Определен предмет новой синтетической современной политической экономии. Показано, что в рамках этой науки познания закономерностей функционирования экономической системы, которая находится в постоянном процессе развития, требует исследования сущности, причин, форм экономических и социальных противоречий информационного общества и информационной экономики.

В исследовании показано место и значение информации и знания в качестве центральных понятий современной политической экономики для понимания сущности становления и развития информационной экономики и информационного общества. Приведены качественно отличные от традиционных экономических факторов производства характеристики информации и знания, а также установлено различие между ними в экономическом смысле.

Автором рассмотрена научная основа сути категории «противоречие» в условиях функционирования общественной системы, в частности в нераздельном тандеме экономической и социальной систем XX века. Осуществлена систематизация взглядов на данный вопрос с помощью применения междисциплинарного анализа, объединяющего социально-философскую и политэкономическую методологию. Диалектическое взаимодействие между противоречиями экономической и социальной сфер – это влияние экономических отношений на социальную структуру общества и на активность социальных групп, а также обратное влияние системы социального неравенства на экономические процессы.

Идентифицировано, что предвестником противоречий информационного общества становится информационная революция, которая меняет отношения собственности – товаром на рынке труда для современных корпораций становится прежде всего не труд, а его результат, носитель уникальных знаний предлагает не столько рабочую силу, сколько потребительскую стоимость, воплощенную в том или ином информационном продукте или в новой производственной технологии. Возникает самопредпринимательство и сетевая организация единиц (что характеризуется самоуправлением, основой которого служат принципы децентрализации, участия и координации, такая структура обеспечит необходимый уровень гибкости в конкурентной борьбе и в процессе адаптации к постоянно меняющимся потребностям рынка) – «рецепт» решения противоречий постиндустриального общества, что порождает в информационном обществе новые противоречия: ненадежность существования, прерывистость, временный риск, которые на современном этапе сопровождают любую трудовую деятельность. Следствием этого является то, что самостоятельные работники (сетевая единица) в большинстве случаев зависят от одного или от очень немногих крупных компаний, заставляющих их чередовать периоды гиперактивности с периодами безработицы (пассивности); клиенты, которым самостоятельные работники (сетевая единица) продают свои услуги, сами подвержены всякого рода рискам и очень редко обладают постоянной платежеспособностью.

Систематизированы три типа стратегий, соответствующих целям и месту стран в глобальной структуре информационной экономики, видению стратегической цели развития страны. Автором исследования выделены: стратегия доминирования (США, Китай), в которой информатизация и информационные процессы являются основой экономической стратегии, направленной на глобальное доминирование в мировой экономике; производственная стратегия (Япония), ориентированная на развитие национального производителя ИТ-товаров и услуг; социально-ориентированная

стратегия (страны ЕС), в которой цель социально-экономического развития достигается за счет максимальной информатизации всех сфер общественной жизни, что, в свою очередь, стимулирует развитие экономических процессов. В условиях формирования стратегических целей каждого из направлений возникают следующие противоречия: цифровое неравенство, которое перерастает в социальное неравенство – характерное для первого подхода; спад производительности и эффективности производства на начальных этапах реализации путем технологической безработицы – характерно для второго подхода; юридические инструменты ограничения возможности контролировать процессы информатизации и впадения в зависимость от стран-лидеров, что характерно третьему подходу.

Автором приведена система мотивационных факторов (нематериальные и социально-экономические), способствующих реализации целей экономической политики в условиях формирования экономики информационного типа. Определены факторы, которые проанализированы с точки зрения их влияния на формирование экономики информационного типа и проблемности данного процесса. Информационная экономика как потребность общества вызывает ряд проблем, связанных с ее реализацией в условиях доминирования рыночных мотивационных факторов неоллиберализма – противоречие между рыночной мотивацией и системой нематериальных мотивационных факторов. Для преодоления этих противоречий необходимо вмешательство государства, которое использует как рыночные, так и нерыночные рычаги: новую мотивационную систему, формирует культуру определенного образца, способствует развитию информационно-коммуникационных технологий и интеллектуального капитала.

Проведен анализ современного состояния информационной экономики в Украине, определены ее противоречия и возможности дальнейшего развития. На основе проведенного анализа сделан вывод, что Украина не осталась в стороне от процессов информатизации. За последние годы в стране созданы серьезные предпосылки и условия для формирования и развития основ информационного общества и информационной экономики. В то же время в стране существует ряд факторов, значительно сдерживающих развитие информационной экономики. В итоге преодоление указанных в данной работе проблем вместе с повышением внимания государства к проблемам развития информационной экономики в стране позволит положительно повлиять на основные экономические показатели, ускорить темпы социально-экономического развития страны, повысить производительность труда в ряде отраслей промышленности, улучшить качество жизни населения благодаря развитию в стране экономики нового типа – информационной экономики.

Ключевые слова: современная политическая экономия, постиндустриальное общество, информационное общество, информационная экономика, информационная революция, противоречие, информация, знания, стратегия.

ANNOTATION**Tytenko O. A. Nature of Economic and Social Contradictions of Information Society. – Manuscript.**

The dissertation on obtaining of scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.01 – Economic theory and history of economic thought. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to identify and systematize economic and social contradictions of industrial, post-industrial and information society, also the key principles and the tools for mitigating these contradictions are determined. There has been brought to light the essence of the post-industrial society in the coordinate system of the modern political economy. There has been considered information and knowledge as key categories of the information type of economy and society. There has been ascertained the main stages of the information society and the dialectics of transformation of the economic and the social contradictions in the economic system of the twentieth century. There has been estimated the basic economic and social contradictions as prerequisites of information society formation. There has been analyzed economic policy in the conditions of information society formation and the contradictions in the implementation of this policy.

This thesis analyzes the current state of the information economy in Ukraine, its problems and possibilities for further development. On the basis of this analysis it is concluded that Ukraine does not remain in the side from the processes of informatization, in recent years the country has created the necessary prerequisites and conditions for the formation and development of the foundations of the information society and information economy.

Keywords: modern political economy, post-industrial society, information society, information economy, information revolution, contradiction, information, knowledge, strategy.